

Předkládaná doktorská práce Petra Leška představuje bezesporu¹ první ucelené zpracování tématu polistopadového působení městských architektů (MA) v České republice. Je výsledkem jeho dlouhodobého studia a zájmu, které mají své vyústění nejen v této disertaci, nýbrž i v řadě organizačních a publikačních aktivit, jež autor v průběhu posledních deseti let inicioval či se na nich podílel i mimo akademickou sféru, zejména na půdě České komory architektů (setkání městských architektů, konference, webové stránky obsahující mapu městských architektů, brožura a bulletin ČKA k tématu ad.). Doktorská práce se soustřeďuje na malá a středně velká města v ČR, vychází z rozhovorů s jejich představiteli (městští architekti a komunální politici z vybraných obcí²), jejichž analýzu zasazuje do teoretického rámce a konfrontuje se zahraničními referencemi. Velmi cenné jsou obsáhlé přílohy (164 stran z celkových 269), zahrnující dílčí mikrostudie k příbuzným problematikám (vystavěné prostředí a hodnocení jeho kvality, komunální a jiné volby, rešerše mezinárodních zkušeností a výzkumů, zejm. prací João Benta), dále přepisy ankety a všech vedených polostrukturovaných rozhovorů a konečně soupis působení městských architektů v obcích mezi lety 1990–2022. Z něj i z dalších dat přesvědčivě vyplývá velký nárůst počtu MA v ČR od roku 2013, signifikantní je zejména u bývalých okresních měst. Ačkoli autor skromně nediskutuje důvody této razantní pozitivní změny, lze se oprávněně domnívat, že k ní výrazně přispěl on sám.

Pokud bych měl v souladu se svou oponentskou rolí identifikovat i nějaké rezervy předkládané práce, spatřoval bych je v dílčích momentech zpracování výzkumného jádra disertace.

/ ad: metodologie

Základním výzkumným nástrojem doktorské práce jsou pečlivě připravené ankety a vedené rozhovory. Protože jsou používány ve velké míře pro zjišťování dat (předmětem výzkumu je identifikace konkrétních cílů a strategických nástrojů městských architektů), zvedá se otázka, zda byly shromážděné informace dále ověřovány či konfrontovány s jiným typem zdrojů,³ jak je to běžné třeba v metodách orální historie či sociologie, ke kterým se práce nespécificky hlásí.⁴ Doklady takového postupu ale text příliš neposkytuje. Vyhodnocení se omezuje na porovnání výsledků jednotlivých rozhovorů mezi sebou, které je však spíše popisné. Trochu zde postrádám kritičtější metody zpracování výzkumného materiálu, přesahující rovinu sběru dat a jejich postavení vedle sebe.⁵ Ty jsou více obsaženy až v závěrečné komparaci aktuálního stavu činnosti MA v ČR se zkušenostmi z mezinárodní studie João Benta.

/ ad: volba vzorku dat

Dále mám drobné pochybnosti k volbě velikosti zkoumaného vzorku dat vzhledem k jejich zamýšlenému využití. Snaha mít co nejrozmanitější segment respondentů z řad městských architektů (z hlediska věku, genderu, typu smluvního vztahu s městem, velikosti a umístění obce atd.) je jistě příkladná. Konečný počet cca. 10–15ti vybraných měst se mi ale zdá být příliš velký pro možnost detailněji rozebrat specifika té které obce a roli městského architekta v ní, ale zase příliš malý pro zobecnění jednotlivých náhledů pro celé kategorie jevů (např. starší x mladší MA, velká x malá města apod.), z nichž každá je ve vzorku dat reprezentována jen několika

exempláři. Nutným vyústěním tohoto postupu jsou pak někdy buď příliš všeobecné a nepřekvapující závěry (např. opakující se tvrzení, že cíle jsou jiné u MA a u vedení samospráv a že strategie jsou vázány na specifickou osobnost MA⁶ a starosty), anebo ve snaze o větší konkrétnost pak problematické, protože založené na omezeném vzorku dat.⁷

S ohledem na to by se mi zdálo slibnější oprostít se od snah o generalizaci, o mluvení o MA v celku, ve prospěch větší adresnosti (viz k tomu např. moc pěkná, byť stručná diskuse o odlišných důvodech úspěšnosti Litomyšle a Dolních Břežan na s. 87, která by, myslím, stála za rozvedení). Ostatně, jak konstatuje sama práce, limity celkového zhodnocení fungování MA představuje i zatím omezený čas jejich působení ve většině českých a moravských měst.

/ ad: posun tématu

V textu je explicitně konstatováno, že v průběhu studia došlo k posunu ve vymezení tématu disertace od obecné péče o kvalitu vystavěného prostředí k cílům a strategiím uplatňovaným městskými architekty v ČR po roce 1989. Tento posun lze spíše než jako změnu chápat jako logické zúžení a vyprofilování předmětu bádání, tak aby byl zvládnutelný v rámci doktorského studia. Spojitost obou témat je navíc očividná. Překvapivá je v této souvislosti ale závěrečná rezignace (s. 87) na zhodnocení činnosti MA vzhledem k původnímu cíli disertaci, tj. ke zvyšování kvality vystavěného prostředí, a to s odkazem na to, že kvalitu prostředí je obtížné měřit. Je-li o tom autor přesvědčen, pak je otázka, proč tomuto tématu byla věnována tak významná část teoretického úvodu práce. V praktickém ohledu ovšem skutečně text mnoho nástrojů posouzení kvality vystavěného prostředí nenabízí. Diskutována jsou v zásadě pouze architektonická ocenění a zastoupení v ročenkách. Ty se však zpravidla týkají jednotlivých staveb – a jsou ty zárukou kvality celého prostředí? A téměř vůbec se v nich neodráží kvalita následné péče, údržby apod. (možná s výjimkou ceny Architekt obci?).

/ dílčí otázky

Na závěr si dovoluji formulovat několik dílčích otázek do diskuse (které je ale možné s klidem přeskočit).

/ Jaká jsou konkrétní specifika malých a středně velkých měst s ohledem na působení MA? (ad s. 8, 24, 29)

/ Jaký je názor autora na skutečnost, že role MA není jednoznačně právně ukotvena? Je to chyba, nebo spíš výhoda? (ad s. 32n., 39)

/ Jaký je autorův postoj k projektování MA v obci (srov. MA v Řevnicích či v Litomyšli)? (ad s. 34)

/ Jak probíhá vyjednávání oblasti působnosti MA s NPÚ a SCHKO: jsou tam překryvy, nebo má každý vykolíkové své pole? (ad s. 62)

/ Jak je blíže myšlen malý zájem VŠ o téma MA? Myslí se vzdělávání MA? Jak by mělo probíhat? (ad s. 32)

/ Jaké typy vizualizací celkového konceptu města coby základního nástroje MA se ukazují být neefektivnější při komunikaci s vedením města, s veřejností apod.? (s. 85)

Celkové zhodnocení

Jak uvádí samotný její text, hlavním přínosem doktorské práce Petra Leška je kromě mnoha „inspirativních informací v samotných rozhovorech“ s městskými architekty a komunálními politiky především „shrnutí všech dostupných textů k tématu“, „utřídění materiálu“ a jeho zasazení do evropského kontextu. Jde bezesporu o nejucelenější pojednání problematiky působení městských architektů v ČR po roce 1989. Text je pečlivě zpracovaný po formální i obsahové stránce.⁸ Jsem přesvědčen, že bude sloužit jako klíčová reference pro další teoretické bádání i jako praktická příručka s možným využitím ve státní správě, u samospráv i v profesních organizacích.

Předloženou disertační práci **jednoznačně doporučuji k obhajobě před komisí.**

V Praze 10. května 2023

doc. Cyril Říha, Ph.D.

Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze a Centrum pro teoretická studia UK

¹ Autor sice na s. 40 velkoryse uvádí, že „první pokus o zhodnocení tématu městského architekta v ČR po roce 1989“ lze nalézt v publikaci *Ztracená vláda věcí tvých se k tobě navrátí* (doprovázející stejnojmennou výstavu) z roku 2022, již jsem byl editorem, to je však příliš nadsazené: tam jde jen o dílčí příspěvek k tématu.

² Anketa s MA: Klatovy, Rožnov pod Radhoštěm, Heřmanův Městec, Jičín, Ždár nad Sázavou, Tábor, Jablonné nad Orlicí, Leopoldov (SK); rozhovory (MA + politik): Litomyšl, Litoměřice, Dolní Břežany, Šlapanice, Ždár nad Sázavou, Humpolec, Poděbrady.

³ Příkladem budiž pak např. problematický závěr na s. 86, že v Litomyšli byly projekty vzešlé z architektonických soutěží lépe přijímány veřejností než ty bez ní. Zde je ovšem „otec myšlenky“ spíše přání než reálná skutečnost – viz exemplární kontroverzi z 90. let mezi laickou i odbornou veřejností ohledně výsledků architektonické soutěže na obchodní dům Senquar na Smetanově náměstí.

⁴ Způsob práce s rozhovory je popsán poněkud vágně jako inspirovaný „metodologií sociologie“ (s. 49).

⁵ Např. tazající se po důvodech zjištěných informací: co je např. za malou ochotou sdílet „know-how“ mezi MA navzájem – není to jen nedostatek času?

⁶ K tomu by bylo zajímavé se ptát dále, např. jde něco říci o „typickém“ osobnostním profilu MA, přitahuje tato role určitou generaci architektů, s určitým pojetím architektonické profese? atp.

⁷ Např. tvrzení typu „U začínajících mladých MA je zajímavé, že jsou sami schopni si najít určitého „mentora““ se zdají být založena na jediném příkladu spolupráce Anny Šlapetové a Miroslava Bašeho v Dolních Břežanech.

⁸ Zde si dovoluji upozornit jen na několik drobných překlepů a nepřesností, na které jsem při četbě narazil: s. 34: Daria Balejová (ne Bártová); s. 64: obec chybně synonymní s protikladem města (město je také obec); s. 66: obce v okolí Prahy zápasí s dezurbanizací (opravdu?). Občas se objevují (alespoň pro mě) nesamozřejmé obraty, které vzbuzují otázky, např. „nezáměrné navrhování“ (s. 7): je zde připuštěna možnost uvažovat i o spontánně vzniklých kvalitách vystavěného prostředí?